

U THANT

Az élet megmentése

Az emberiség történelme során most első ízben tanúi vagyunk egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokat érinti: az ember környezetének válságáról van szó.

Már régen megfigyelhetők a válság első jelei: a demográfiai robbanás; az erős és hatékony technológia elégtelen alkalmazkodása a környezeti követelményekhez; a megművelhető területek károsodása; a városi zónák rendszertelen kiterjedése; a hasznosítható területek kisebbedése; számos állatfaj és növényfajta kipusztulásának egyre fenyegetőbbé válása.

Ha a jelenlegi irányzatok továbbra is érvényesülnek, biztosan veszélybe kerül az élet jövője a földgolyón. Ezért sürgős felhívni a világ figyelmét azokra a problémákra, amelyek megakadályozhatják az emberiséget abban, hogy legmagasabb rendű törekvéseinek megvalósulását lehetővé tevő környezetben élhessen; s rá kell mutatnunk azokra az intézkedésekre is, amelyek a környezet megmentésére szükségesek.

Annak a korszaknak a nagyobb részében, amióta a Föld benépesült, a lakosság lélekszáma nem volt nagy, s az emberek hatalmas korlátozott volt. Még a legrosszabb esetekben is a környezet károsítása csupán helyi jellegű volt, s a természet újrateemtő ereje rendszerint önműködően visszaállította az egyensúlyt.

Becslések szerint még néhány évszázaddal ezelőtt, 1600-ban, az emberek száma nem haladta meg a félmilliárdot, a Föld nagyobb része még lakatlan volt, s az emberi tevékenység következményei csupán csekély mértékben mutatkoztak meg.

Jelenleg a világnak hétszer annyi lakosa van, s a földgolyó minden területét kisebb-nagyobb mértékben átformálta az ember. A régebben csupán helyi viszonylatban felmerült problémák manapság világviszonylatúak, s éppen ezért szükségessé vált, hogy megoldásukra a világ népei egyesítsék erőfeszítéseiket.

S mivel arra számíthatunk, hogy ötven esztendőn belül a világ népessége megkétszereződik, még sürgősebb a cselekvés.

Az a követelmény, hogy a növekvő népesség számára biztosíthassuk az élelmet, a vizet, az ásványi anyagokat, a fűtőanyagot s minden más létfontosságú terméket, a Föld csaknem minden térségében nyomasztóvá válik, s megkívánja a természetes erőforrások felhasználásának körültekintő tervezését és a jó gazdálkodást.

Már nincs olyan nemzet, amelyet ne érintenének ezek a világviszonylatú terhek.

Nyilvánvalóvá vált, hogy mindannyian olyan bioszférában élünk, amelyben a tér s az erőforrások — mégha oly jelentősek is — korlátozottak.

Az elmúlt évtizedek népességszaporodása együtt járt a városiasodás kibontakozásával. Jelenleg a világ lakosságának negyven százaléka városi zónákban él. Ha ez az irányzat továbbra is érvényesül, valamivel több mint negyed évszázad alatt a városiasodás eléri a maximumot, s az emberek nagy többsége városokban és urbánus tömörülésekben lakik majd.

A városiasodás üteme a fejlődő országokban nagyobb. A szóban forgó területekre vonatkozó becslések szerint 1920-ban a városi lakosság százmilliónyi volt ezekben az országokban. Lehetséges, hogy 2000-ben hússzor annyian laknak városokban. Ez idő alatt a fejlett országokban a városi lakosság száma a jelenleginek csupán négyszeresére emelkedik.

A városiasodás, ha jól tervezett és ellenőrzött s kevésbé gyors ütemű, javítja s nem rontja a környezet minőségét; tehermentesíti a megművelt területeket, lehetővé teszi a különféle szolgáltatások bőségét, új és vonzó lakáskörülményeket és életmódot tesz lehetővé.

Sajnos azonban, a legtöbb térségben a közigazgatás semmit sem tett a városok előznlésének megfelelő előkészítésére, vagy nem is volt képes megbirkózni a feladattal. Nagy központokban gyakran a legnyomorúságosabb odúk szolgálnak hajlékul olyanoknak, akik azelőtt mégis csak emberhez méltóbban és egészségesebb körülmények között éltek a falvakban.

A levegő, a víz és a föld felfokozódott szennyeződése a városi zónákban az ember egészségét veszélyeztető egyetemes problémává vált.

Az orvostudomány haladása ellenére a fejlődő országokban elszaporodtak és súlyosbodtak a városi életfeltételekből következő betegségek. A városi zónákban elhatalmasodott zaj és zsúfoltság fokozza a rossz közérzetet, testit-lelkit egyaránt.

A népesség növekedése és a városiasodás kibontakozása nyomán az emberi szükségletekhez és a környezet követelményeihez gyakran rosszul alkalmazkodott iparosítás és előrehaladt technika következményei gyorsabban érvényesülnek. A statisztikai adatokból következtethetünk az ipari növekedés méreteire. A bruttó kőolajtermelés mennyisége még elhanyagolható volt egy évszázaddal ezelőtt, 1966-ban azonban már elérte az 1641 millió tonnát. 1937-től 1966-ig az évi termelés százalékos növekedése meghatszorozódott. Ebben az időszakban a gépkocsitermelés — ami az évszázad elején még jóformán ismeretlen volt — évi ötmillióról tizenkilencmillióra emelkedett. Az utóbbi évtized során az ipari termelés összértéke megkétszereződött. Gyakorlatilag emelkedő irányzatú az iparosítás mindenfajta mutatója.

A lakosság életszínvonalának emelésére törekvő országok szempontjából az iparosítás döntő fontosságú. A műszaki haladás a termelékenység emelésének, úgyszintén mind több személy ipari termékekkel való ellátásának is elengedhetetlen feltétele. Mégis, a rosszul tervezett vagy ellenőrizetlen iparosításnak, a műszaki ismeretek egyoldalú alkalmazásá-

nak másodlagos következményei számos súlyos probléma okaivá váltak. A Közgyűlés huszonharmadik ülészakának vitái során jelezték, hogy az ásványi olajok égetésében alkalmazott technikák tíz százalékkal növelték a légkör szén-dioxid-tartalmát az elmúlt évszázad folyamán. Az égés ütemének növekedése folytán ez az arány 2000-re elérheti a huszonöt százalékot. Keveset tudunk arról, hogy e ténynek milyen hatásai lehetnek az éghajlat alakulására, de a következmények talán katasztrofálissá válhatnak. A modern technikák fokozódó alkalmazása nagyon jelentős mértékben növelte a környezetet szennyező hulladékok mennyiségét. Elmondották, hogy csupán az Egyesült Államokban évenként 142 millió tonna füst és mérgező gáz képződik; ehhez hozzá kell még számítanunk 7 millió gépkocsit, 20 millió tonna papírt, 48 milliárd konzervdobozt, 26 milliárd üvegpalackot, üvegedényeket, 3 milliárd tonna salakot és üledéket, 200 ezer billió liter meleg és szennyezett vizet.

Más ipari államok is ehhez mérhető mennyiségű hulladékkal és toxikus anyaggal járulnak hozzá a szennyeződéshez. A korszerű technikai eljárások lehetővé tennék a szennyeződés e problémáinak a megoldását, de az ellene folytatott harc megszervezése és módszereinek alkalmazása — főként gazdaságossági okok miatt — nem kielégítő.

A városi közművesítés fejlődése, az ipari fejlődés s az ezek megkívánta szállítóeszközök terjedése felfalja a még szabad területeket, olyan gyors ütemben, amelyet világviszonylatban még fel sem mérhetünk. Egyesek véleménye szerint ez az expanzió a következő három évtizedben felcseréli a művelhető területek egyhatodát. A városiasodás, az ipari és szállítóeszközök alkotta komplexum fejlődése, ha jól tervezett és ellenőrzött lett volna, javíthatott volna az ember lakáskörülményein. Sajnos azonban, igen gyakran a városok rendezetlen kiterjedése csupán a táj rovására s értékes élőlények kárára történik.

A megművelhető területek termékenységének növekednie kell, hogy a szüntelenül szaporodó népesség élelmiszer- és ruházati igényeit kielégíthesse. A technika alkalmazása e területeken a termelés nagy mérvű emelkedéséhez vezetett a fejlett országokban, olyannyira, hogy lakosaik anyagi szükségleteinek nagyobb hányada immár kielégíthető.

De nem kevésbé igaz az is, hogy más országokban viszont még rengeteg a tennivaló, ha le akarjuk küzdeni a nyomort; ezzel nem akarjuk lebecsülni az eddig elért jelentős haladást.

Éppen az a fontos, hogy a vívmányokat ne semmisítse meg a környezet leromlása. Például: az élelmiszertermelés alapanyagait szolgáltató termékek növekedése együtt járt a vegyipar termelte műtrágyák és pesticidok különféle változatainak fokozottabb alkalmazásával. E mezőgazdaságban használatos vegyi anyagok némelyike a környezetre másodlagos hatásokat is gyakorol; ennek jelentőségét még csak mostanában kezdjük felismerni. A légkör oxigéntartalmának és a tengerek termékenységének megőrzése a tengeri növények fotoszintézisének, főként a mikroszkopikus nagyságrendű úszó algákon múlik. Megállapították, hogy egészen kis mennyiségű pesticidok (mint például a DDT) hetvenöt százalékgig károsítják az algák fotoszintézisének. Már mintegy 500 000 tonna DDT-t juttattunk környezetünkbe, s ezt a mennyiséget évenként körülbelül 50 000 tonnával

növeljük. Becslések szerint a pesticidek termelése évenként már meghaladja a 650 000 tonnát. Csak az Egyesült Államok évi 200 000 tonnát exportál. A tengerek termékenységét érintő hatásuktól eltekintve, sok rovarirtó szer károsan hat a halakra, az állat- és növényvilágra, az ember egészségére, s bajt okozhat más vonatkozásokban is. Az ilyen jellegű pusztításokat mindenképpen el kellene kerülnünk. Jelenlegi ismereteink birtokában és új módszerek kidolgozásával a rovarirtást olyan anyagokkal kellene végezni, amelyek nem ártalmasak a környezetre.

A Föld, az ember létfenntartója megszenvedte az ember számos múltbeli ténykedését, s több vonatkozásban még mindig megsínyli, amit az ember művel.

Becslések szerint 500 millió hektárnyi művelhető területet vesztesztünk már az erózió és a sótartalom növekedése folytán; a kitermelés letarolta az erdőségek kétharmadát; százötven állatfaj kipusztulását okozta az ember. S ezer vadfajta már ritkaságszámba megy, életveszélyben van. Az erózió, a talajpusztulás, az erdők irtása, a folyók medrének károsítása, az állati és növényi élet pusztítása tovább folytatódik, bizonyos térségekben még az eddiginél is gyorsabb ütemben. Az emberiség ebből következő veszteségei véstjósloak.

Az ember környezete tönkretételének három fő oka: a népesség gyorsuló növekedése; a városiasodás terjedése; új és hatékony technikák kibontakozása.

E három tényező együttesen növeli a tégigényt, az élelmiszerszükségletet, a keresletet a természeti kincsek iránt.

Pedig önmagában egyik ok sem szükségszerűen ártalmas a környezetre. Csakhogy a lakosság lakásszükségleteinek kielégítésére irányuló erőfeszítések s azok, amelyek a technika hozzáigazítását célozták a bonyolult helyzetekhez, amelyek tervszerűsíteni és ellenőrizni igyekeztek az iparosodást és az urbanizálódást, s megkísérelték megfelelően adminisztrálni a művelhető területeket és az erőforrásokat — távolról sem érték el a hatékonyság megkívánt fokát.

Emiatt a világ minden országát bizonyos vonatkozásokban és egyes területeken riasztó méretű veszélyek fenyegetik.

Leküzdésükre szigorú és gondosan kitervezett intézkedések szükségesek helyi, területi, nemzeti és nemzetközi viszonylatban.

Oly sok a probléma, hogy a megoldás sürgősségét illetően egyeseknek elsőbbséget kell biztosítani. Gondosan mérlegelni kell, milyen gazdasági következményei lehetnek a tétlenségnek, s milyen anyagi áldozatokat kíván a problémák leküzdése.

Az emberi környezet problémáinak megtárgyalására hivatott 1972-es konferencia feladata, hogy mindezen tényezőkkel számoljon, s világviszonylatban tettekre serkentsen az emberiség jólétét veszélyeztető válság megelőzésére.

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának 17. ülészakán elhangzott főtitkári jelentés bevezetője (1—8. paragrafus).